

HET POSTKAPITALISME

Een duurzame economie

Jo Versteijnen en Bram Snoek

Uitgangspunten

In het neoliberalisme heeft het kapitalisme zich over heel de wereld kunnen verspreiden en is sterker geworden dan ooit. Hoezeer dit te betreuren valt blijkt wel uit de wereldwijde sociale en ecologische problemen die het kapitalisme veroorzaakt, die onlosmakelijk met dit economische systeem samenhangen en er steeds verder door worden verdiept. De twee mechanismen die hiervoor ten diepste verantwoordelijk zijn kunnen als volgt en bij wijze van steekwoorden worden samengevat:

*meerwaardevorming in het productieproces doordat de werker minder betaald krijgt dan de waarde die hij schept → omzetting van die meerwaarde in winst door verkoop op de markt van producten die meerwaarde bevatten; de kapitalist steekt die winst in eigen zak → moordende concurrentie tussen kapitalisten bij die verkoop op de markt → de nooit aflatende noodzaak voor iedere kapitalist om altijd goedkoper en dus steeds meer kapitaalintensief te gaan produceren om zo in de concurrentie niet ten onder te gaan → die kapitaalintensieve productie oefent een voortdurend toenemende druk uit op de winst → om die druk op de winst te compenseren en/of de winst te doen toenemen zal de kapitalist steeds meer moeten gaan produceren (**groeidwang**) → voor de afzet van die steeds grotere productie zullen dan ook voortdurend nieuwe markten moeten worden gezocht en de bestaande verder uitgebuit → deze eindeloze groeidwang die voortdurend leidt tot overproductie kan niet worden volgehouden anders dan door opvoering van de uitbuiting van mens en planeet en imperialistische conflicten.*

Het tweede mechanisme hangt rechtstreeks met dit eerste samen. Dat mechanisme is de gebrekkige koopkracht. Doordat de werkers minder betaald krijgen dan de waarde die zij met hun arbeid schep pen, is de som van de betaalde lonen lager dan de totale waarde die in het productieproces tot stand wordt gebracht. Deze beperkte koopkracht geeft een extra nadruk op de overproductie als gevolg van groeidwang en de noodzaak van opvoering van de uitbuiting van mens en planeet en imperialistisch wapengekletter.

Sterker dan ooit

Een factor van de allergrootste betekenis voor de instandhouding en de groei van het kapitalisme is het klassenkarakter van de staat. Dat uit zich onder andere in het met allerlei vormen van geweld openleggen en verder uitbuiten van markten voor het kapitaal (denk ook aan de WTO, de Wereldbank en het IMF), en in het organiseren van de burgerlijke democratie, waarin onder valse vlag van gelijkheid van allen het volk wordt misleid zodat vooral de belangen van de kapitaalsklasse kunnen worden behartigd. Meer recent blijkt dat klassenkarakter ook nog in de medewerking aan de privatisering van overheidstaken, en in het faciliteren van de neoliberale ideologie van het vrij verkeer van goederen, diensten, arbeid en kapitaal.

Een andere factor die ook van groot belang is voor de groeiende kracht van het kapitalisme/neoliberalisme is de onmacht van de linkse, progressieve beweging. We bedoelen hier niet de zogenaamde “linkse” politieke partijen. Het mag nu onderhand voor iedereen wel duidelijk zijn dat die “linkse” politiek door de jaren heen steeds meer verweven is geraakt met het staatsapparaat en niet meer te onderscheiden is van de rechtse partijen, waarin het neoliberale marktdenken hoogtij viert. We richten ons hier op de grote hoeveelheid groepen/bewegingen/organisaties buiten de officiële politiek, die de sociale en ecologische problemen die het kapitalisme veroorzaakt ter harte gaan en zoeken naar oplossingen: het progressieve kamp, ofwel de initiatieven voor alternatieven voor het kapitalisme. Welnu, niet alleen de zogenaamde linkse politiek, ook deze bewegingen en organisaties hebben geen dam kunnen opwerpen tegen de neoliberale globalisering, tegen een kapitalisme dat heel de wereld aan het veroveren is. De redenen daarvoor zijn meervoudig.

Zo is daar de roemruchte verdeeldheid. Het progressieve kamp bestaat uit een grote hoeveelheid groepen/bewegingen/organisaties met ieder hun “eigen ding”. De enkele en goedbedoelde pogingen tot samenwerking die er soms toch ook wel zijn, komen doorgaans niet veel verder dan een expositie van de de eigen standpunten. Deze kritiek slaat ook op de beweging waarvan ondergetekenden representanten zijn.

Maar de belangrijkste reden voor die onmacht is toch wel het gebrek aan een werkelijk economisch alternatief voor het kapitalisme/neoliberalisme. Het gevolg is dat men zich noodzakelijkerwijze beperkt tot veranderingsvoorstellen die zich niet bewegen buiten het soort fundamenteel economische structuur waarvan het kapitalisme/neoliberalisme een uitingsvorm is, namelijk een economie waarbij geld in de productie wordt geïnvesteerd en het de bedoeling is om via meerwaardevorming in dat productieproces er meer uit te halen dan er in is geïnvesteerd. Door haar onmacht te kunnen denken buiten dit soort van fundamenteel economische structuur, is het progressieve kamp genoodzaakt zich te bepalen tot veranderingsvoorstellen die deze structuur niet aantasten, in werkelijkheid zelfs bestendigen. Dat wil niet zeggen dat er helemaal niets ten goede is veranderd onder invloed van die initiatieven voor alternatieven. Maar die veranderingen hebben het kapitalisme niet aangetast en zijn gemakkelijk door dit systeem te integreren. In dit licht gezien lijkt de fundamenteel strategische opzet van het progressieve kamp, namelijk dat “het nieuwe uit het oude voort moet komen” en dat “de weg naar een andere economie leidt via kleine stapjes”, het gebrek aan een werkelijk alternatief te camoufleren.

Dat gebrek aan een echt alternatief heeft ook tot gevolg dat het volk een keuzemogelijkheid wordt onthouden zich voor een echt alternatief in te zetten, en dat die initiatieven voor alternatieven daardoor de belangrijkste en noodzakelijke steun voor succes ontberen. Zonder een werkelijk alternatief zal het progressieve kamp delen in de algemene malaise en desinteresse die onder het volk leven inzake politiek en economie. Het progressieve kamp loopt zo het gevaar steeds meer een wereldje op zich te worden, misschien zelfs een elitaire beweging tegen wil en dank, die de voeling met de mensen te veel mist en zo nauwelijks een bedreiging voor het huidige systeem kan vormen.

Een fundamenteel alternatief: een duurzame economie, het postkapitalisme

De zoektocht naar een economie die duurzaam is en niet de sociale en ecologische problemen van het kapitalisme genereert, zal moeten uitkomen bij een economische structuur waarin anders dan in het kapitalisme, geen meerwaardevorming meer mogelijk is of in ieder geval de meerwaardevorming niet meer omgezet kan worden in particulier toegeëigende winst, maar aan heel de wereldwijde samenleving ten goede komt.

Onze opvatting van postkapitalisme als een duurzame economie voldoet hieraan en is vanuit een groeiend besef van sociale rechtvaardigheid en zorg voor het milieu, uitdrukkelijk met het oog hierop gevormd. Ons postkapitalisme bekent zich namelijk tot een economische structuur waarin niet langer geld in de productie wordt geïnvesteerd en waarin dus ook niet langer meerwaarde kan worden gevormd – de bron van kapitalistische winst –, die ten grondslag ligt aan de sociale en ecologische problemen waar het kapitalisme ons onvermijdelijk naar voert. Ons duurzaam postkapitalistisch alternatief kent een economische structuur die dus in tegenspraak is met de tot nu toe in alle economische stelsels/richtingen als algemeen en vanzelfsprekend aanvaarde notie, te weten dat investering van geld in de productie met het oog op de vorming van meerwaarde, noodzakelijk, onvermijdelijk, ja zelfs wezenlijk is voor economische bedrijvigheid überhaupt, of die nu plaatsvindt in het kapitalisme, socialisme, anarchisme, fascisme of welk economisch “isme” dan ook.

Het postkapitalisme kent het einde van de particuliere toe-eigening van winst omdat dáár waar geen geld meer in de productie wordt geïnvesteerd, de bron van de winst – dat is de vorming van meerwaarde in het productieproces – uit het productieproces wordt verwijderd, en er dus ook geen winst meer gemaakt kan worden. Waar meerwaardevorming onmogelijk wordt gemaakt, en er dus ook geen bron van winst meer is, vervalt ook de noodzaak en de mogelijkheid winst te realiseren door verkoop op de markt van producten die meerwaarde bevatten. En omdat dit zo is vervalt ook de moordende concurrentie tussen producenten en daarmee ook de nooit eindigende en steeds toenemende kapitalistische noodzaak mens en planeet voortdurend verder uit te buiten om in die concurrentieslag staande te kunnen blijven, de reeds genoemde groeidwang.

Ons begrip van postkapitalisme als een duurzame economisch alternatief betekent dan ook méér dan een economische structuur die toevallig ná het kapitalisme komt. Allereerst duidt het op een economisch stelsel dat ernaar streeft de dominantie en de sociale en ecologische problemen van het kapitalisme naar de historie te verwijzen. Vervolgens ook wordt die nieuwe structuur postkapitalistisch genoemd om te benadrukken dat ze het resultaat is van een dialectische uiteenzetting met de kapitalistische productiewijze. Het is uit de bewustwording van de sociale en ecologische problemen die het kapitalisme nood-

zakelijkerwijze genereert, dat de noodzaak van een nieuwe economie en productiewijze zich aandienende, een economie dus die in deze zin dan ook is gestoeld op een negatie van het kapitalisme, en daarom dan ook postkapitalistisch wordt genoemd.

Nader toelicht

Het centrale kenmerk van het postkapitalisme is, zoals gezegd, het onmogelijk maken van meerwaardevorming door verwijdering van het geld uit de productie. Dit heeft een nadere toelichting. Zo moet duidelijk worden hoe geld uit de productie (van goederen en diensten) verwijderd kan worden, en hoe de verwerving van inkomen geregeld is bij een productiesfeer waarin geen geld meer omgaat. We lichten beide vragen toe.

Geld kan uit de productie worden gehaald wanneer geldschietters (kapitalisten), grondstofleveranciers en “working class people” hun inkomen op een andere manier verwerven dan door inzet in het productieproces. De beëindiging van de tot nu toe gebruikelijke praktijk om een inkomen te verwerven in het productieproces, betekent een einde aan geld als motor van de productie en dus een einde aan de meerwaardevorming.

Hoe komt de postkapitalistische mens dan aan zijn inkomen? Voor een antwoord moeten we er allereerst op wijzen dat door de verwijdering van geld uit de productie, alle voorgebrachte producten en diensten gratis zijn, en dus “in principe” ook gratis gedistribueerd, verstrekt en toegeëigend kunnen worden. Was de mens van nu van een dergelijk hoogstaand moreel niveau dat hij niet méér zou consumeren dan voor een redelijk welvarend leven gewenst is in respect voor milieu en natuur, dan zou hij gratis kunnen aanschaffen alles wat van zijn gading is, zowel in de sector van de productie- als de consumptiemiddelen. Maar van de huidige mens weten we dat hij van wat gratis is veel meer zou aanschaffen dan voor een redelijk welvarend leven nodig is, met alle desastreuze en destructieve gevolgen van dien voor energievoorraad, milieu en natuur. Hij moet in zijn consumptiedrift dus beteugeld worden, en wel zodanig dat een naar tijd en plaats weliswaar redelijke behoeftebevrediging mogelijk is, maar waarbij het milieu en de natuur niet méér aangetast worden dan de aarde op enig moment en met de dan heersende technologie kan verwerken zonder er blijvende schade van te ondervinden.

Voor wat betreft de aanschaf van productiemiddelen zien we in ons postkapitalisme deze voorwaarde vervuld in een controle die door een instantie wordt uitgevoerd, een instantie die uitsluitend op het algemeen belang gericht is, vanuit een totaaloverzicht verantwoorde beslissingen kan nemen en door het volk wordt gecontroleerd. Bij voorkeur een staatsorgaan.

Voor wat betreft de sector van de consumptie zien we deze voorwaarde in het postkapitalisme gerealiseerd door een budget. Dat is een periodiek, door de overheid aan iedereen uit te keren bedrag in geld. De hoogte van dit periodiek budget is afgestemd op een behoeftebevrediging die blijft binnen de grenzen van wat voor natuur en milieu toelaatbaar is. Met het oog op de onderlinge afstemming van dat budget en de redelijke behoeftebevrediging binnen de aangegeven grenzen van natuur en milieu, is het noodzakelijk aan de diverse goederen en diensten een waarde in geldbedrag toe te kennen, zodat de totale hoogte van het geldbedrag van het budget daarop afgestemd kan worden. Bij die waardetoekenning doet het er in wezen niet toe welke prijs aan de diverse consumptiegoederen wordt toegewezen. De prijs van de diverse consumptiegoederen wordt, zo zou men kunnen zeggen, volkomen willekeurig vastgesteld, maar dan wel met dien verstande dat aan consumptiegoederen voor de productie waarvan natuur en milieu zwaarder belast worden, een hoger prijskaartje hangt. Het is natuurlijk ook mogelijk die afstemming te bepalen niet in geld-bedragen, maar in vervuilingswaarden/-eenheden. Van ieder product en dienst wordt dan berekend wat het bijdraagt aan vervuiling van het milieu, en in het budget krijgt iedereen dan een bepaalde hoeveelheid vervuilingswaarde toebedeeld waarmee een naar tijd en plaats redelijk welvarend leven mogelijk is binnen de grenzen van de draagkracht van natuur en milieu. Hoe meer een product het milieu vervuult, des te meer vervuilingswaarde de consument uit zijn periodiek persoonsgebonden budget moet betalen voor aanschaf ervan. Het omgekeerde geldt natuurlijk ook: hoe minder een product het milieu vervuult, hoe minder vervuilingswaarde de consument hoeft te betalen. En een product voor de vervaardiging waarvan het milieu in het geheel niet wordt vervuild, kan dan worden verstrekt zonder dat er een vervuilingswaarde voor hoeft worden te betaald. Het periodiek budget is hier dus een persoonlijke vervuilingswaarde/-eenheid, dat overigens net zoals een periodiek budget dat uitgekeerd wordt in geld, niet overdraagbaar is. Er valt iets te zeggen voor een keuze van het budget als vervuilingswaarde/-eenheid in plaats van een bedrag in geld. Want waar in geheel het economisch proces, dus niet

alleen in de productie maar ook bij de consumptie, de rol van het geld is uitgespeeld, is ook de kans nóg verder uitgesloten dat sommigen toch weer op een of andere manier de kans schoon zien gebruik te maken van geld om zich te verrijken en weer een economische machtspositie op te bouwen waarmee anderen en de planeet weer kunnen worden uitgebuit.

De hoogte van het periodiek budget is zodanig op deze geldelijke prijzen of vervuilingseenheden afgestemd, dat het de soort behoeftebevrediging mogelijk maakt waarover we spreken: een redelijke behoeftebevrediging waarin natuur, milieu en energievoorraad niet onherstelbaar worden aangetast. De enige voorwaarde voor het ontvangen van het persoonsgebonden periodiek budget is de volstrekte vanzelfsprekendheid dat iedereen die arbeid kan verrichten naar vermogen arbeid verricht, en zo aan samenleving en natuur terug geeft wat hij ontvangt.

En zo zien we dat de postkapitalistische productieverhoudingen in ons voorstel kunnen worden omschreven als “duurzaam” in de betekenis die dit adjectief in de loop der tijd heeft gekregen ter typering van “ontwikkeling”:

- In ons voorstel zien we een *ecologische dimensie van duurzaamheid* waar we er zo nadrukkelijk op wijzen en daar ook structuur aan geven dat het milieu niet zo zwaar belast mag worden dat het blijvend verstoord raakt,
- de *dimensie van sociale duurzaamheid* treedt aan het licht waar we garanties hebben ingebouwd voor een redelijk welvarend leven voor de huidige en toekomstige generaties op deze wereld, binnen de grenzen van wat ecologisch verantwoord is,
- en de *economische* structuur van ons postkapitalisme verwijst ook naar *duurzaamheid* omdat haar doelstelling erop is gericht de huidige en toekomstige generaties in hun behoeften te voorzien, vanzelfsprekend binnen de draagkracht van het milieu.

Je zegeningen tellen

De zegeningen van deze duurzame postkapitalistische structuur zijn talrijk, te talrijk voor een volledige opsomming binnen dit beperkt toegewezen kader. Daarom volgen hier de meest belangrijke.

De allerbelangrijkste zegening, waaruit alle andere postkapitalistische zegeningen voortkomen is, dat in ons begrip van het postkapitalisme, de kapitalistische groeidwang verdwenen is en daarmee ook de onvoorwaardelijke en onvermijdelijke noodzaak die eigen is aan dat systeem, namelijk om ter wille van de accumulatie mens en natuur steeds verder uit te buiten, tot er niets meer uit te buiten valt. Waar het postkapitalisme het leven weer terug geeft aan mens en natuur, zien we hier het mooiste wat de mens en de natuur kan overkomen na het kapitalisme. Het postkapitalisme is een duurzaam systeem.

Een zegening die hier rechtstreeks verband mee houdt is dat geld, en dan speciaal in zijn kapitalistische functie van de eindeloze verrijking van de kapitalist op basis van de uitbuiting van mens en natuur, niet langer meer de wereld regeert. De enige rol van het geld of de vervuilingswaarden/-eenheden die door het postkapitalisme in het persoonsgebonden periodiek budget toegewezen wordt, is de consumptie te beperken tot een niveau waarop de draagkracht van natuur en milieu niet overschreden wordt. Voor het overige kennen hier economische inspanningen voor welzijn en welvaart van heel de wereldbevolking geen enkele beperking.

Het duurzaam postkapitalistisch alternatief kent geen groeidwang. Daar is economische groei geen noodzakelijkheid zonder dat de economie in elkaar stort. In het postkapitalisme kan dan ook voor groei gekozen worden op het moment dat hij wenselijk en haalbaar is, namelijk als en voor zover technologieën worden ontwikkeld die een verhoogde productie mogelijk maken, maar waarbij geen onverantwoord beslag wordt gelegd op milieu, energie en grondstoffen, evenmin trouwens als op de mens. Hier bestaat de mogelijkheid te kiezen voor extra groei waar dat nodig is, bijvoorbeeld ontwikkelingslanden, en om in functie daarvan de groei op plaatsen waar al een redelijke welvaart en welzijn heersen, tijdelijk te temperen en te stabiliseren.

Omdat postkapitalistische goederen en diensten in principe gratis zijn vanwege de schoning van de productie, dat is dus een productie waaruit het geld verwijderd is, staat de overheid niets in de weg om basisbehoeften zoals onderwijs, gezondheidszorg en openbaar vervoer etc. gratis ter beschikking te stellen. Om haar taken en verantwoordelijkheden met betrekking tot handhaving en uitbreiding van de

verzorgingsstaat weer op zich te kunnen nemen, hoeft de postkapitalistische overheid dus niet te zoeken naar geld dat eerst in de productiesfeer verdiend is en waarvan altijd te weinig is voor leniging van maatschappelijke behoeften. Na het kapitalisme kan schaarste aan geld in ieder geval niet langer meer de reden zijn voor afbraak van de sociale zekerheid. De overheid in ons postkapitalisme staat niets meer in de weg om alle faciliteiten aan te trekken die nodig zijn om welke van haar taken dan ook uit te voeren. Niet langer meer hoeft zij de guardian angel van het kapitaal te zijn, die met nooit aflatende bezuinigingen tot en met zelfs imperialistische oorlogsvoering toe, de wensen van het kapitaal behartigt. Het kapitalisme is een oorlogseconomie, het postkapitalisme een vredeseconomie.

Omdat postkapitalistische arbeid gratis is kan iedereen die daar fit genoeg voor is, ingeschakeld worden in het arbeidsproces. Het gevolg hiervan is dat de werkweek aanmerkelijk ingekort en de pensioengerechtigde leeftijd vervroegd kan worden. Het postkapitalisme kent geen gedwongen (massa)werkloosheid.

Anders dan in het kapitalisme, waar bezit van productiemiddelen de eigenaar in de gelegenheid stelt meerwaarde te vormen en de omzetting ervan in winst in eigen zak te steken, zijn de productiemiddelen in het duurzaam postkapitalisme niet langer meer geschikt voor winstbejag. Omdat de productie hier is geschoond en arbeid dus gratis is, bestaat hier niet de mogelijkheid meerwaarde op te bouwen. En waar die mogelijkheid ontbreekt verliest het bezit van productiemiddelen zijn aantrekkelijkheid. Zij zijn niet langer meer geschikt voor winstbejag, maar vormen slechts nog object van management, leiding en beheer, namens en voor de gemeenschap als geheel.

Waar de groeiende kloof tussen arm en rijk een onvermijdelijk fenomeen is van het kapitalisme, vinden we in het periodiek budget van het postkapitalisme garanties voor een in principe gelijk inkomen voor iedereen. Dit sluit aan op een van de hoofddoelen van het postkapitalisme, namelijk sociale rechtvaardigheid.

In het postkapitalisme zullen het recht, de politiek, de moraal, de ideologie, het onderwijs, de media etc. steeds minder de verhulde propagandistische uitdrukking zijn van de belangen van het kapitaal. In de postkapitalistische bovenbouw zullen langzaam maar zeker de belangen van de gemeenschap van mensen en de natuur en het milieu de boventoon gaan voeren. En waar deze belangen een vanzelfsprekendheid zullen gaan krijgen in de hoofden en harten van mensen, zullen samenwerking, solidariteit en (meer) respect voor elkaar de door de kapitalistische productiewijze verzielde verhoudingen tussen de mensen gaan vervangen: vrede in plaats van imperialistische conflicten; samenwerking in plaats van moordende concurrentie; gemeenschapsgevoel in plaats van vervreemding; vrijheid tot ontplooiing in plaats van onderdrukking en uitbuiting, kortom een op alle gebieden meer menselijke en humane wereld.

Socialisme en postkapitalisme

Tenslotte nog een vergelijking met het socialisme. Die vergelijking doet er toe omdat we onze duurzame postkapitalistische economie rekenen tot de beste tradities van het socialisme. De knowhow en de techniek op allerlei terreinen zijn al ver genoeg gevorderd, er staan ook genoeg grondstoffen ter beschikking en er zijn genoeg mensen die de nodige arbeidskracht kunnen leveren, om nu en in de toekomst alle bewoners van deze aarde een bestaan in redelijke welvaart en welzijn te garanderen. De basis voor die garantie is de onverbiddelijke eis van sociale rechtvaardigheid. Deze uitgangspunten en dit doel hebben wij met het socialisme gemeen. Alleen onze postkapitalistische economische structuur naar dat doel wijkt op een aantal punten van die van het (traditionele) socialisme af.

Zo gaat het socialisme uit van een economie waarin geld wordt geïnvesteerd in de productie met de bedoeling meerwaarde te vormen en zo winst te maken. In het postkapitalisme is geld uit de productie verwijderd en bestaat geen meerwaardevorming meer, en dus geen winst (wel de vorming van een meerproduct, maar dat is iets anders). Waar geld in de productie wordt geïnvesteerd, zoals in het socialisme, ontstaat zo goed als zeker de dwang er meer uit te halen dan erin is geïnvesteerd. Een groeiwang is hier per saldo onvermijdelijk, minder hevig en minder ongecontroleerd dan in het kapitalisme, maar toch. Bovendien is geld in de productie ons inziens een oneigenlijk en niet noodzakelijk element, onder meer ingevoerd destijds door bezitters van productiemiddelen die met behulp van investering van geld in de productie nog beter hun belangen behartigd zagen. Daarna is geld in de productie een wijdverbreide vanzelfsprekendheid geworden voor ieder economisch systeem. Geld in de productie is een onnodige complicerende factor, die bovendien alle aanleiding en verleiding geeft tot private verrijking en tot het

gebruik als machtsmiddel. Het postkapitalisme kent dan ook een geldloze productie, en daar waar bij de consumptie wordt gekozen voor een periodiek budget van vervuilingswaarden-/eenheden, kent het ook een geldloze consumptie.

Een volgend verschil met het postkapitalisme is dat in het socialisme de productiemiddelen in handen zijn van de overheid als politieke representant van de maatschappij als geheel. Daardoor ontstaat er een democratische controle over investeringen – en dat is goed. Maar, zoals in de praktijk is gebleken, leidt het ook bijna onvermijdelijk tot de ontwikkeling van staatskapitalisme. En van dat kapitalisme – privaat of van de staat – wilden we toch juist af? In ons duurzaam postkapitalisme kan met productiemiddelen geen winst meer nagestreefd worden – noch privaat noch door de staat - en daarom is het bezit ervan niet meer belangrijk, wel management en leiding. En zoals boven al is uiteengezet, is het beheer van productiemiddelen daar in handen van een overheidsinstantie die uitsluitend gericht is op het algemeen belang en door het volk wordt gecontroleerd. Een democratische instantie dus.

En tenslotte, heeft het socialisme niet een economische structuur die minder duidelijk en dwingend is gericht op een strikt respect voor milieu en natuur, dan ons duurzaam postkapitalisme? Heeft het socialisme zulke krachtige instrumenten als een productiesfeer waarin geen geld meer omgaat en een periodiek budget dat de consumptie houdt binnen de grenzen van wat het milieu kan verwerken?

Tot zover enkele niet onbelangrijke verschillen tussen het socialisme en het postkapitalisme. Zoals al gezegd zijn onze uitgangspunten en doelstellingen hetzelfde. Maar per slot van rekening staat onze duurzame postkapitalistische economische structuur ons inziens verder van het kapitalisme af dan het socialisme en is daarom veiliger of misschien minder gauw onderhevig aan kapitalistische terugval. Althans..... in ieder geval is het onze bedoeling ons postkapitalisme te presenteren als een serieus discussiestuk.

Praktijken/activiteiten

We zijn zo ongeveer een jaar jong als we meer naar buiten treden met onze opvatting over postkapitalisme. De vaste kern bestaat tot nu toe uit twee personen die, naargelang het onderwerp, kunnen steunen op de gewaardeerde medewerking van een à twee anderen. Dit bescheiden begin staat voor activiteiten en praktijken die zich nog in de kinderschoenen bevinden: de constructie en het bijhouden van een Nederlandstalige, Engelse en Franstalige website, respectievelijk www.hoedanwel.konict.nl ; <http://postcapitalism.wordpress.com> en <http://postcapitalisme.wordpress.com> ; veel, vooral onderling emailverkeer in functie van een verdere uitwerking van het gedachtegoed, en de medewerking aan twee TV-documentaires van de omroep OHM, getiteld Hindoeïsme en Economie, van filmproducent Wouter Snip. De huidige activiteiten richten zich vooral op een bredere bekendheid van onze opvattingen.

Voor meer informatie

Het kader van dit paper laat natuurlijk maar een zeer beknopte, beperkte en eenzijdige informatie over onze opvatting van postkapitalisme toe. Voor verder inzicht kunnen dienen: “Een economie waar iedereen bij wint” en “Als het tij verloopt moet men de bakens verzetten”. Beide zijn uitverkocht, maar in te zien op de website

www.hoedanwel.konict.nl , waarbij “Als het tij verloopt.....” ook te downloaden is.

Verder is nog in voorbereiding: “De zak van de duivel is nooit vol”, de vrije markt en het postkapitalisme betreffende.

Jo Versteijnen.

Bram Snoek

j.versteijnen@telfort.nl

bram.snoek@home.nl